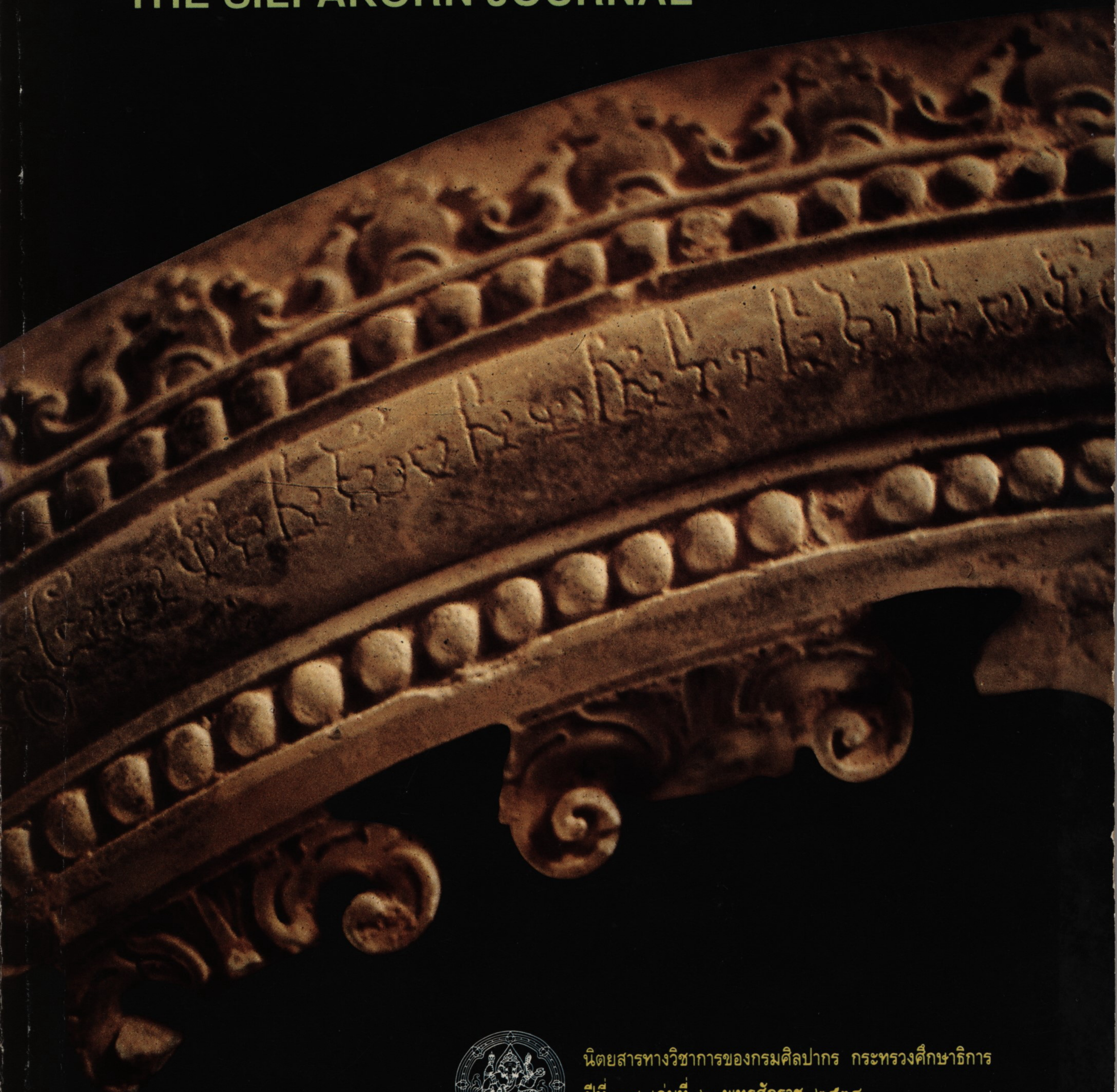

ศิลปากร

THE SILPAKORN JOURNAL

นิตยสารทางวิชาการของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่ ๓๔ เล่มที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๓๔

THE SILPAKORN JOURNAL Vol. 34 No. 2 1991

สารบัญ

๔

โบราณคดีเมืองอุตะผา

**Archaeological Work at U-Ta Pao,
Chainat Province**

จารึก วิลัยแก้ว

Charuk Wilaikaeo

๕๑

จารึกเหรียญเงินทวารวดี : หลักฐานใหม่

**Inscription on a Dvaravati Silver Coin :
Recent Evidence**

ชะเอม แก้วคล้าย อ่าน - แปล

Cha-ame Kaewglai

๕๘

ศรีทวารวดี

Sri-Dvāravati : A New Interpretation

ชะเอม แก้วคล้าย อ่าน - แปล

Cha-ame Kaewglai

๖๙

เหรียญตราเงินเก่าที่พบในประเทศไทย

ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๕

Ancient Coins in Thailand during the 6th - 10th c. A.D.

เมธิณี จิระวัฒนา

Methinee Chirawatthana

๘๗

การตรวจพิสูจน์ศิลปจารึกหลักที่ ๑ ด้วยวิธีวิทยาศาสตร์

**Scientific investigation of the inscription of
King Ram Khamhaeng author**

จิราภรณ์ อรัญยานาค

ศรีโสภณ มาระเนตร์

Mrs. Chiraporn Aranyanak

Mrs. Srisopa Maranate

๑๐๔

ยางรัก

Oriental Lacquer

ศิริชัย หวังเจริญตระกูล

Sirichai Wangchareontrakul

ศรืทวารวดี

พะเอม แก้วคล้าย

ศรืทวารวดีกำลังเป็นจุดสนใจทางการศึกษา คำนคว้าของนักวิชาการ และนักประวัติศาสตร์ ในประเด็นที่ว่า ศูนย์กลางของศรืทวารวดีอยู่ที่ไหน ศรืทวารวดีเป็นรัฐหรืออาณาจักร ประชากรของศรืทวารวดีเป็นชนเชื้อชาติใด ยิ่งไปกว่านั้น นักวิชาการบางท่านยังมีความคิดวินิจฉัยว่า ศรืทวารวดีควรเป็นชื่อของอะไร ในระหว่างรัฐ กษัตริย์และทေး โดยแต่ละท่าน หรือแต่ละกลุ่มของนักวิชาการได้หยิบยกข้อมูลตรง คือคำจารึกศรืทวารวดีฯ ที่ปรากฏในเหรียญเงิน และข้อมูลรอง คือศิลาจารึกสมัยทวารวดี รวมทั้ง ศิลปะสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖) ขึ้นเป็นหลักฐานในการชี้ชัดประเด็นต่าง ๆ

แต่หลักฐานข้อมูลตรงคือ จารึกศรืทวารวดีฯ ยังเป็นที่เคลือบแคลงด้วยคำแปลและคำอ่านจึงทำให้นักวิชาการบางท่านศึกษาเปรียบเทียบตีความหมายเป็นหลายนัย จนเป็นปัจจัยให้เกิดปัญหาว่าศรืทวารวดีฯ ควรเป็นชื่อของอะไรในบรรดารัฐ กษัตริย์ และทေး เพื่อความกระจ่างของปัญหาจึงควรพิจารณาคำจารึกโดยละเอียดดังนี้

คำจารึก ศรืทวารวดีสุวรรณปุณณะ
แยกศัพท์เป็น ศรื + ทวารวดี + อีสุวรรณ +
ปุณณะ

๑. คำว่า ศรื มีกฎเกณฑ์การใช้เป็น ๓
อย่างคือ

๑.) เป็นนามศัพท์ สตรีลิงค์ แปลว่า
ทรัพย์ โชค ความงาม ความรัก เกียรติ อำนาจ
และพระลักษมี เป็นต้น

๒.) เป็นคุณศัพท์ แปลว่า สง่างาม
ผ่องใส เป็นต้น

๓.) เป็นศัพท์ที่ปราศจากคำแปล
แต่ใช้เติมหน้าคำนามที่เป็น ทေးบุคคลที่มีชื่อเสียง
และคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นการยกย่อง
ให้เกียรติ

จากหลักเกณฑ์การใช้ทั้ง ๓ ดังกล่าว
คำว่า ศรื ในจารึกนี้จึงน่าจะอยู่ในหัวข้อที่ ๓
คือเป็นคำใช้เติมหน้า ทေး บุคคลผู้มีชื่อเสียง
และคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ เพราะคำสุดท้ายของ
จารึกคือ ปุณณะ ซึ่งแปลว่า ผู้มีบุญ เป็นเครื่อง
กำหนดรู้ ดังจะกล่าวต่อไป

๒. คำว่า ทวารวดี มาจากคำว่า ทวารวต

เมื่อเป็นสตรีลิงค์ จึงเป็นทวารวดี แปลว่า มีประตู เป็นชื่อเมืองของพระกฤษณะ แปลว่า เมืองที่มี ประตู หรือเมืองที่มีด่าน

๓. คำว่า อิศวร เป็นนามศัพท์ แปลว่า พระอิศวร ถ้าเป็นคุณศัพท์แปลว่า ผู้สามารถ ผู้ เป็นใหญ่ ผู้สูงสุด หรือ ผู้ประเสริฐ ในจารึกนี้ ต้องเป็นบทคุณศัพท์ เพราะแสดงคุณสมบัติของ ผู้เป็นเจ้าเมือง

๔. คำว่า ปุณยะ เป็นได้ทั้งนามศัพท์ และคุณศัพท์ ถ้าเป็นนามศัพท์ปุงลิงค์ จะได้รูป เอกพจน์เป็น ปุณยะ เป็นชื่อของบุคคลแปลว่า นายปุณย์ ถ้าเป็นสตรีลิงค์ จะได้รูปเอกพจน์ เป็นปุณยา เป็นชื่อบุคคล แปลว่านางปุณยา ถ้า เป็นปุงสกลิงค์ จะได้รูปเอกพจน์เป็น ปุณย์ เป็น ภาวนาม แปลว่า ความดี ความบริสุทธิ์ หรือ ปุณย์

คำว่า ปุณยะ ถ้าเป็นคุณศัพท์ แสดงว่า เป็นวิเศษณะของบุคคลที่เป็นปุงลิงค์ แปลว่า ผู้มี ปุณย์ หรือ ผู้มีความดี เพราะถ้าเป็นวิเศษณะ ของบุคคลที่เป็นสตรีลิงค์จะสำเร็จรูปเป็น ปุณยา และวิเศษณะของวัตถุที่เป็นปุงสกลิงค์จะสำเร็จ รูปเป็น ปุณย์ แปลว่า ที่ดี ที่บริสุทธิ์

แต่ในจารึกเหริญเงินนี้ ศาสตราจารย์ ยอร์จเซเดส อ่านไว้เป็นปุณยะ ถ้าใช้เป็นนาม ศัพท์แปลว่า นายปุณย์ เมื่อรวมแปลกับคำ จารึกทั้งหมดที่เป็น ศรีทวารวดีศวรปุณยะ จะได้ คำแปลว่า นายปุณย์ผู้เป็นใหญ่แห่งเมืองทวารวดี หรือ ในฐานะเป็นกษัตริย์ก็แปลว่า พระเจ้า ปุณย์ผู้เป็นใหญ่แห่งเมืองทวารวดี หมายถึงว่า กษัตริย์แห่งเมืองทวารวดีในสมัยนั้น ทรงพระ นามว่า ปุณยะ หรือ ปุณย์

แต่ไม่มีหลักฐานอื่นใดเป็นเครื่องประกอบ ยืนยันว่า กษัตริย์แห่งทวารวดีในสมัยนั้นทรง พระนามว่า ปุณย์ จึงได้แปลคำว่า ปุณยะ เป็น

บทคุณศัพท์ วิเศษณะของกษัตริย์ว่า ผู้มีปุณย์ หรือผู้มีความดี เมื่อรวมกับคำจารึกที่ว่า ศรี- ทวารวดีศวรปุณยะ จึงแปลว่าพระเจ้าทวารวดีผู้ มีปุณย์ หรือพระเจ้าทวารวดีผู้มีปุณย์อันประเสริฐ โดยแยกศัพท์การแปลดังนี้

ศรีทวารวดีศวร	พระเจ้าทวารวดี
ปุณยะ	ผู้มีปุณย์
หรือ ศรีทวารวดี	พระเจ้าทวารวดี
อิศวรปุณยะ	ผู้มีปุณย์อันประเสริฐ

ปุณยะ เป็นบทคุณนาม เพราะมีรูปเป็นปุงลิงค์ วิเศษณะของบุคคลเพศชาย คือ กษัตริย์ จึงเป็น บทสมาส วิเศษนุตรบท ฉะนั้น จะแปลเป็นบท นามศัพท์ว่า ปุณย์ของพระเจ้าทวารวดีไม่ได้ นอกจากคำจารึกอ่านเป็น

ศรีทวารวดีศวรปุณย์
แปลว่า ปุณย์ของพระเจ้าทวารวดี
ยังมีจารึกในลักษณะเดียวกันนี้ที่จะต้อง พิจารณาถึงคำแปลอันถูกต้อง โดยการแยกศัพท์ คือ จารึกเหริญเงินมีคำจารึกดังนี้

ศรีทวารวดีศวรเทวีปุณยา
แปลว่า พระเทวีของพระเจ้าทวารวดีผู้มีปุณย์
ถ้าอ่านจารึกเป็น ศรีทวารวดีศวรเทวีปุณยะ
แปลว่า พระเจ้าทวารวดีและพระเทวีผู้มี ปุณย์
ถ้าอ่านจารึกเป็น ศรีทวารวดีศวรเทวีปุณย์
แปลว่า ปุณย์ของพระเทวีแห่งพระเจ้า ทวารวดี

หรือ ปุณย์ของพระเจ้าทวารวดีและพระเทวี
ถ้าคำอ่านจารึกเป็น ศรีทวารวดีศวรเทวีปุณยะ
แปลว่า พระเจ้าทวารวดีผู้มีพระเทวีที่มี ปุณย์

คำว่า ปุณฺย จะทำหน้าที่ขยายเทวี และเทวี
ปุณฺย ทำหน้าที่ขยาย ศรีทวารวดีศุวร อีกต่อหนึ่ง
ซึ่งเมื่อแปลความหมายแล้ว ไม่เหมาะสมเท่าที่
ควร จึงไม่น่าจะมีคำอ่านจารึกอย่างนี้ อย่างไรก็ตาม
ก็ตามยังไม่เคยเห็นเหรียญเงินมีคำจารึกดังกล่าว
จึงได้อ่านและแปลเป็นหลายนัย ตามคำอ่านที่
ได้รับมา

ปัญหาอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องพิจารณา
คือคำว่า ศรีทวารวดีศุวร เพราะบางท่านต้องการ
ให้เป็นพระนามของพระกฤษณเทวะ โดยการ
เปรียบเทียบคำแปลที่ว่า ศรี เป็นคำนำหน้านามบุคคล
ที่มีชื่อเสียง และเทวะ เพื่อการยกย่อง ส่วน ทวารวดี
เป็นชื่อเมืองของพระกฤษณะ ที่ปรากฏในคัมภีร์
ภาษาสันสกฤตของพราหมณ์ อิศวร แปลว่า ผู้
เป็นใหญ่ ฉะนั้นคำว่า ศรีทวารวดีศุวร แปลว่า
ผู้เป็นใหญ่แห่งเมืองทวารวดี หรือ พระเจ้าทวารวดี
ซึ่งหมายถึงพระกฤษณะ ก็น่าจะได้เมื่อเทียบ
กับคำว่า ศรีธรรมาศุวร เทพเจ้าแห่งธรรมา หมายถึง
พระศิวะ หรือ ศรีวิฑูยาธิการ ผู้เป็นใหญ่แห่ง
วิทยาการ ก็หมายถึงพระศิวะ แต่คำว่า ศรีทวาร-
วดีศุวร ยังมีคำว่า ปุณฺยะ ต่อท้ายซึ่งแปลว่า
พระเจ้าทวารวดีผู้มีบุญ ส่วนพระกฤษณะ เป็น
เทวะที่ล่วงพ้นปุณฺยภาวะและปาปภาวะเสีย
แล้ว ฉะนั้น คำว่า ศรีทวารวดีศุวรปุณฺยะ จึงไม่
อาจแปลว่าพระกฤษณะผู้มีบุญได้

อีกอย่างหนึ่ง จารึกวัดจันทิก อำเภอบาง
ปะกง จังหวัดนครราชสีมา อักษรปัลลวะ
ภาษาสันสกฤต ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒
เป็นจารึกที่ชำรุด แตกเป็นชิ้น ๆ มีคำจารึกว่า

มูรุตติมสุตาปเยตเทวี--- (จิ) นุตตาถาคติมิ-
มาม ---

แปลว่า ครั้งนั้น พระเทวีได้คิดสร้างรูปอันเป็น
คตินี้

ชั้นที่สอง มีคำจารึกว่า --- ตวิ สุตา ทวาร-
วดีปเตะ

แปลว่า ธิดาของพระเจ้าทวารวดี
น่าจะเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ที่คำจารึกบางส่วนได้
ชำรุดหายไป ถ้าเป็นจารึกที่สมบูรณ์จะมีประ-
โยชน์ต่อประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม
ตาม เมื่อพิจารณาถึงคำแปลที่ว่า ธิดาของพระ-
เจ้าทวารวดี และพระเทวีได้สร้างรูปอันเป็นคตินี้
ถ้าพระเจ้าทวารวดีหมายถึง พระกฤษณเทวะ
พระธิดาก็หมายถึงเทวธิดา พระเทวีก็หมายถึง
พระนางธรรมา มเหสีที่สำคัญของพระกฤษณะ
ซึ่งเป็นเรื่องที่ปรากฏในคัมภีร์

แต่จารึกบอกว่า พระเทวีได้สร้างรูปอัน
เป็นคตินี้ เป็นจารึกที่ฐานบัว และฐานบัวนี้เป็น
ฐานของรูปประติมากรรม แสดงว่ารูปประติมา-
กรรมนี้ พระเทวีได้สร้างไว้ที่ฐานบัว และฐาน
บัวนี้อยู่ที่วัดจันทิก อำเภอบางปะกง จังหวัดนคร-
ราชสีมา ฉะนั้น ดินแดนอันเป็นอำเภอบางปะกง
นั้น ในสมัยโบราณต้องมีความสัมพันธ์กับเมือง
ทวารวดี จึงทำให้พระธิดาและมเหสีของพระเจ้า-
ทวารวดี ได้สร้างรูปประติมากรรม พร้อมทั้งจารึก
อักษรบอกกล่าวไว้ เมื่อเป็นอย่างนี้คำว่า พระ-
เจ้าทวารวดี (ทวารวดีปติ) คงได้หมายถึงพระ-
กฤษณะ เจ้าเมืองทวารวดีที่ปรากฏในคัมภีร์
ดังกล่าว

จารึก THVĀR KDEI (K. 165) พ.ศ. ๑๕๐๐
อันเป็นสมัยของพระเจ้าราเชนทรวรมัน มีคำ
จารึกเป็นภาษาเขมรว่า สฺรูก ทวารวดี ซึ่งความ
ตอนหนึ่งว่า พระเจ้าทวารวดีโปรดเกล้าแต่งตั้ง
ให้ วาปออุปเณทระเป็นหัวหน้า นาภาควตปเระ ซึ่ง
ศาสตราจารย์ยอร์จเซเดสกล่าวว่า ทวารวดีเป็น
เมืองเล็ก ๆ อยู่ที่ THVĀR KDEI อันเป็นสถานที่
พบจารึกนั่นเอง

แต่จารึก Prah NON (K.89) พ.ศ. ๑๕๔๕ ตรงกับยุคปลายของสมัยทวารวดีเป็นจารึกของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ มีคำจารึกว่า เตง ตวน ทวารวดี ติ ชุมะ เตง ธรรมม แปลว่า พระเจ้าทวารวดี ทรงพระนามว่า ธรรมะ หรือ ธรรมะ

ข้อความที่เกี่ยวข้องว่า ไตกัมไว ได้ถวายเครื่องบรรณาการ (ในจารึกเป็นภาษาละ ๕ ไบ) แก่เตง ตวน ทวารวดี ทรงพระนามว่าธรรมะ

ข้อควรพิจารณาคือคำนำหน้าเจ้าเมืองว่า เตง ตวน ทวารวดี เมื่อเปรียบเทียบกับคำว่า กมฺรเตง ตวน อญ ศรีสุริยวรมม ในจารึกพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ พบที่จังหวัดปราจีนบุรี

กมฺรเตง กตฺวน อญ ศรีสุริยวรมมเทว ในจารึกวังสวันฉักกาด พบที่วังสวันฉักกาดพญาไท กรุงเทพฯ จารึกศาลสูงภาษาเขมร พบที่อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จารึกปราสาทหิน พระวิหาร จังหวัดศรีสะเกษ นอกจากนั้น ยังพบจารึกของพระเจ้าศรีสุริยวรมันที่ ๑ ที่ปราสาทหินพิมาย แต่เป็นจารึกที่ชำรุด

จากการเปรียบเทียบดังกล่าว จำเป็นต้องทราบประวัติความเป็นมาของพระเจ้าศรีสุริยวรมันที่ ๑ (= ศรีสุริยวรมมเทวะ) พระองค์ทรงสืบเชื้อสายมาจากนครศรีธรรมราช แห่งอาณาจักรศรีวิชัย ส่วนพระมารดาเป็นพระราชวงศ์-^๑สัปตเทวกุลของพระนางปราณา อัครมเหสี ของพระเจ้าราเชนทรวรมัน แห่งนครธม

เมื่อพระเจ้าศรีสุริยวรมันที่ ๑ ยกกองทัพมาตีเมืองกัมพูชาได้แล้ว พระองค์ต้องใช้เวลาถึง ๓ ปีจึงตีเมืองด้านตะวันตกได้ทั้งหมด ตลอดไปถึงเมืองพิมาย ลพบุรี ศรีเทพ และเมืองในลุ่มน้ำ

เจ้าพระยาทั้งหมด จนจดชายแดนพม่า เมืองดังกล่าวเหล่านี้ น่าจะมีเมืองทวารวดีอยู่ที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาด้วย จะสังเกตเห็นว่า ศิลปจารึกภาษาเขมรโดยทั่วไป ใช้คำนำหน้า เพื่อเป็นยกย่องกษัตริย์ว่า กมฺรเตง อญ แต่จารึกในสมัยของพระเจ้าศรีสุริยวรมันที่ ๑ ใช้คำว่า กตฺวน (กตฺวน) ภาษามลายู แปลว่า “ท่าน” “พระองค์” เตมลงในระหว่าง จึงเป็น “กมฺรเตง กตฺวน อญ” สมตามประวัติที่ว่า พระองค์ทรงสืบเชื้อสายมาจากนครศรีธรรมราช จึงได้รับอิทธิพลภาษามาจากมลายู

พระเจ้าศรีสุริยวรมันที่ ๑ ใช้คำนำหน้าว่า กมฺรเตง กตฺวน อญ ในขณะที่ใช้พระนามที่ต่อท้ายด้วยเทว จึงเป็น กมฺรเตง กตฺวน อญ ศรีสุริยวรมมเทว แต่จะใช้ กมฺรเตง ตวน อญ กับพระนาม ศรีสุริยวรมม จึงเป็น กมฺรเตง ตวน อญ ศรีสุริยวรมม

ส่วนจารึก Prah Non ใช้คำนำหน้าเจ้าเมืองทวารวดีว่า เตง ตวน ทวารวดี แสดงถึงความสำคัญน้อยกว่า กมฺรเตง ตวน อญ เพราะเป็นคำนำหน้ากษัตริย์ที่เป็นเมืองขึ้น ฉะนั้น เตง ตวน ทวารวดี ต้องได้รับแต่งตั้งจากพระกมฺรเตง ตวน อญ ศรีสุริยวรมันที่ ๑ ให้ปกครองเมืองทวารวดี ในฐานะเป็นเมืองขึ้น จึงมีคำเตง ตวน นำหน้าดังกล่าว

สิ่งที่ปัญหาให้พิจารณาต่อไปก็คือ เตง ตวน ทวารวดี เป็นกษัตริย์ที่ได้รับแต่งตั้งให้ปกครองเมืองทวารวดีที่ Thvār Kdei อย่างที่ศาสตราจารย์ยอร์จ เซเดส์ กล่าวไว้ หรือเป็นกษัตริย์ที่ปกครองเมืองทวารวดีที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

^๑ทรงสืบ ศุภะมาร์ค, พระราชพงศาวดารเขมร องค์การคำครุสภา กรุงเทพฯ ๒๕๒๖

จารึก Prah Non บอกว่า เเตง ตวน ทวารวดี ทรงพระนามว่า พระเจ้าธรรมะ (เตง ธรรม) เมื่อพิจารณาถึงพระนามของกษัตริย์ หรือ เจ้าชายเขมร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๙ จะนิยมคำลงท้ายพระนามว่า วรรณ และจะไม่มีกษัตริย์องค์ใดมีคำว่า ธรรมะอยู่ในพระนามนั้นเลย เพิ่งจะเริ่มมีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา

ส่วนพระนามของกษัตริย์ทวารวดี ไม่มีหลักฐานใด ๆ เป็นเครื่องประกอบยืนยันแต่จารึกดงแม่นางเมือง พ.ศ. ๑๗๑๐ พบที่จังหวัดนครสวรรค์ และจารึกวัดหัวเวียงไชยา พ.ศ. ๑๗๒๖ พบที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ไม่ห่างไกลจากตอนปลายของทวารวดีนัก มีพระนามของกษัตริย์ว่า ศรีธรรมมาโคกราช ธรรมาโคกราช และศรีธรรมราช เป็นต้น จึงพอจะอนุมานย้อนหลังไปก่อนหน้านี้ได้ว่า ณ อาณาบริเวณภูมิภาคนี้ นิยมใช้คำว่า ธรรมะ ผสมอยู่ในพระนามของกษัตริย์ ทวารวดีก็เป็นเมืองหนึ่งในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ฉะนั้นทวารวดีก็น่าจะมีพระนามกษัตริย์ที่ขึ้นต้นหรือลงท้ายด้วยคำว่า ธรรมะ อยู่บ้างมีมากก็น้อย เเตง ตวน ทวารวดีที่มีพระนามว่า ธรรมะในจารึก Prah Non นี้ จึงน่าจะหมายถึงกษัตริย์แห่งเมืองทวารวดีที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยานั่นเอง

อีกอย่างหนึ่ง ทวารวดีที่ Thvār Kdei เป็นเมืองเล็ก ๆ เมื่อยึดได้แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องตั้งกษัตริย์ขึ้นมาปกครอง เพราะอยู่ในรัศมีการดูแลของเมืองพระนครอยู่แล้ว แต่อาณาเขตของเมืองทวารวดีในลุ่มน้ำเจ้าพระยาค่อนข้างใหญ่ไพศาล ต้องใช้เวลานานถึง ๓ ปี จึงปราบได้ เพราะฉะนั้นพระเจ้าศรีสุริยวรมันที่ ๑ จึงได้แต่งตั้งกษัตริย์ขึ้นปกครองในฐานะเมืองขึ้น โดยใช้พระนามว่า เเตง ตวน ทวารวดี ซึ่งมีพระนาม

เดิมว่าพระเจ้าธรรมะ (เตง ธรรม) ฉะนั้นพระเจ้าธรรมะ จึงน่าจะเป็นกษัตริย์ยุคปลายของทวารวดีที่ถูกพระเจ้าศรีสุริยวรมันที่ ๑ ปราบปรามลงได้แล้วแต่งตั้งให้ปกครองเมืองต่อไปในฐานะเมืองขึ้น

จากคำจารึกที่ว่า เเตง ตวน ทวารวดี ติชฺมะ เเตง ธรรม จะเป็นการเฉลยปัญหาประเด็นที่ว่า ศรีทวารวดี ควรเป็นชื่อของอะไรอีกด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่า ศรี เป็นคำเดิมเข้ามานำหน้าชื่อบุคคล เทวะ และคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อทวารวดีเป็นชื่อเมือง ดังคำจารึกเขมรว่า สรุททวารวดี ฉะนั้น ศรีทวารวดี ก็เป็นชื่อบุคคลที่เรียกตามชื่อเมืองว่า พระเจ้าทวารวดี เพราะพระนามที่แท้จริงของพระองค์คือ ธรรมะ แสดงถึงความนิยมเรียกกษัตริย์ตามชื่อเมือง อย่างเดียวกับพระเจ้าศรีวิชัย แห่งเมืองศรีวิชัย

สิ่งที่ควรทำความเข้าใจอีกอย่างหนึ่งคือ คำแปลที่ว่า กรุง เมือง รัฐ หรือ อาณาจักร จารึกบางหลักจะระบุไว้อย่างชัดเจนว่า กรุง ปุ (เมือง) รัฐ, ภูมิรัฐ (รัฐ) แต่บางหลักมิได้ระบุอย่างแน่นอน เป็นเพียงความเข้าใจของผู้แปลที่รู้ว่า ศัพท์นี้เป็นชื่อเมือง ชื่อกรุง ชื่ออาณาจักร ตามที่นักประวัติศาสตร์กล่าวไว้ ผู้แปลจารึกก็ต้องอาศัยนักประวัติศาสตร์เหล่านั้น ถ้าไม่มีการกล่าวถึงในประวัติศาสตร์ แต่ผู้แปลจารึกทราบวา ศัพท์นี้ควรเป็นชื่อเมือง จึงแปลเป็นคำนำหน้าว่า เมือง, กรุง, รัฐ หรืออาณาจักร แล้วแต่ความยิ่งใหญ่ของข้อความในจารึกนั้น ๆ ซึ่งแท้จริง คำเหล่านี้ในความหมายของการแปลจารึกก็คืออย่างเดียวกันนั่นเอง นอกจากที่จารึกระบุไว้อย่างชัดเจนเท่านั้น

ดังได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่า ศิลปจารึกที่ไม่มีคำว่า ทวารวดี แต่มีลักษณะรูปอักษร อยู่

ในยุคของทวารวดี คือ อักษรปัลลวะ และหลังปัลลวะ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ เป็นคำจารึกที่อยู่ร่วมกับศิลปวัฒนธรรมของทวารวดีจัดเป็นข้อมูลรองในการวินิจฉัยอิทธิพลอำนาจการปกครองของทวารวดี ฉะนั้นประเด็นนี้ต้องอาศัยนักศิลปะโบราณคดี และนักประวัติศาสตร์เป็นผู้กำหนด โดยอาศัยข้อความในจารึกนั้น ๆ เป็นส่วนประกอบด้วย

แต่จารึกที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด คือ จารึกอักษรปัลลวะ อักษรมอญ เป็นภาษาบาลี สันสกฤต เขมรและมอญ จากการศึกษาเปรียบเทียบ กลุ่มจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี มีพบมากที่ศูนย์กลางนครปฐม และบริเวณรอบนอกได้แก่ อุทอง สุพรรณบุรี เพชรบุรี ราชบุรี แล้วแผ่ขยายไปสู่ศูนย์กลางชัชนาทและลพบุรี โดยมีบริเวณรอบนอกคือ นครสวรรค์ และเพชรบูรณ์ เป็นต้น ในรูปแบบคำสอนของพุทธศาสนา ในขณะที่กลุ่มจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต-เขมร ได้แผ่ขยายมาจากประเทศกัมพูชา สูทิศตะวันตก อันได้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก คือ อุบลราชธานี นครราชสีมา และปราจีนบุรี ในรูปแบบของศาสนาพราหมณ์ มีพุทธศาสนา

บ้างเป็นส่วนน้อย จนไปผสมผสานกับกลุ่มจารึกภาษาบาลีของพุทธศาสนา ที่ขยายมาจากทิศตะวันตกดังกล่าว ส่วนภาษามอญที่เป็นอักษรปัลลวะ มีเพียงส่วนน้อย พบที่จังหวัดนครปฐม สระบุรี อุทัยธานี และลพบุรี นอกจากนี้ยังมีการพบจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต และภาษามอญทางภาคใต้ คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการแยกกลุ่มรูปอักษรจารึกและภาษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ดินแดนที่ชื่อว่าทวารวดี นั้นมิใช่ชนเชื้อชาติเดียวอาศัยอยู่ก่อน แต่มีทั้งชนในท้องถิ่นเดิม มอญ และเขมร ซึ่งรวมตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่ม ๆ ภายหลังจึงได้รวมอยู่ภายใต้การปกครองของเมือง หรืออาณาจักรทวารวดี

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ข้อมูลฝ่ายจารึกทั้งหมดนี้ หากใช้ข้อสรุปที่ยึดของคำว่าทวารวดีไม่ แต่เป็นการเสนอความคิดเห็นตามรูปแบบของการวิเคราะห์ฝ่ายเอกสารจารึก เพื่อให้ นักวิชาการทางโบราณคดี ศิลปะ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม นำไปประกอบการพิจารณา หากความเป็นมาของคำว่า ทวารวดี ต่อไป.

รูปที่ ๒-๓ เหรียญทวารวดี

เงิน เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๙ มม.

สมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖

พบที่ ต.พระประโทน จ.นครปฐม ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒

ด้านหนึ่งเป็นรูปวัวตัวเมียหันหน้าไปทางด้านซ้าย และลูกอ่อน อีกด้านหนึ่งเป็นอักษรสันสกฤตโบราณ อ่านว่า “ศรีทวารวดี ศวรปุณยะ” แปลว่า “บุญกุศลของพระราชาแห่งศรีทวารวดี” คำว่า “ทวารวดี” นี้ทำให้เราทราบแน่นอนว่า มีอาณาจักรทวารวดี อยู่จริง และเหรียญนี้คงเป็นเหรียญที่ระลึกที่สร้างขึ้นในสมัยนั้น

Fig 2-3. Dvāravatī coin

Silver diam. 19 mms.

Dvāravatī Period, 6th-11th cent. A.D.

Found at Nakhon Pathom, in 1959 A.D.

Obverse : A cow and her calf.

Reverse : Old Sanskrit script which reads “Sri Dvāravatī Svāra Punya” meaning “The good fortune of the King of Sri Dvāravatī”

รูปที่ ๔-๕ เหรียญทวารวดี

เงิน เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๖ มม.

สมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖

พบที่ ต.พระประโทน จ.นครปฐม ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒

ด้านหนึ่งเป็นรูปปurnaกลศ (หม้อน้ำที่มีน้ำเต็ม) อีกด้านหนึ่งเป็นอักษรสันสกฤตโบราณ อ่านว่า “ศรีทวารวดี ศวรปุณยะ” แปลว่า “บุญกุศลของพระราชาแห่งศรีทวารวดี”

Fig 4-5. Dvāravatī coin

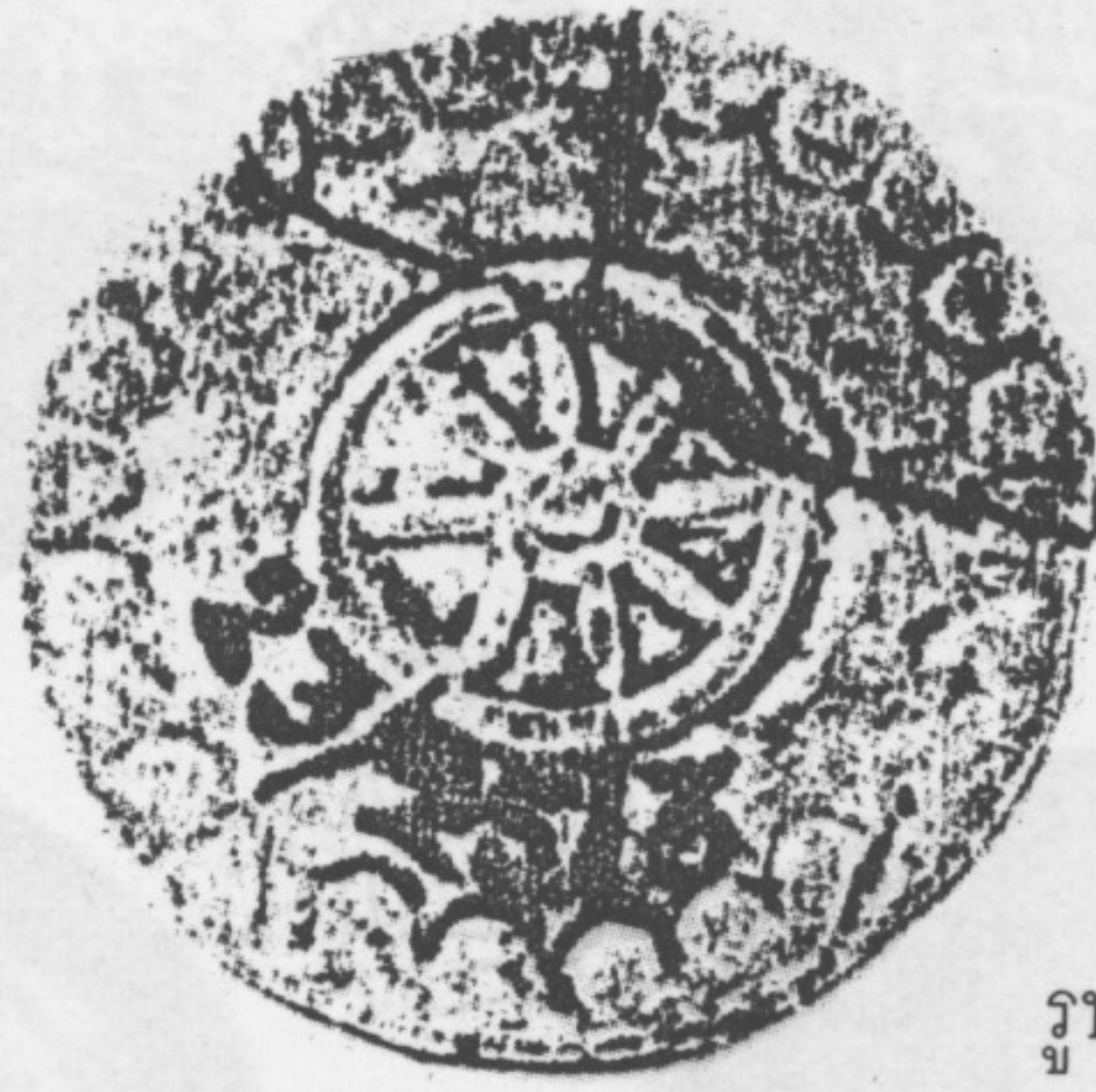
Silver diam. 16 mms.

Dvāravatī Period, 6th-11th cent. A.D.

Found at Nakhon Pathom, in 1959 A.D.

Obverse : Pūrṇakalāśa Mark (a full brimming water jar).

Reverse : Old Sanskrit script which reads “Sri Dvāravatī Svāra Punya” meaning “The good fortune of the King of Sri Dvāravatī”

รูปที่ ๖

รูปที่ ๖-๗ เหรียญเงินทวารวดี

เงิน เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๕ มม.

สมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖

พบที่ พระประโทน จ.นครปฐม

ด้านหน้าตรงกลางเป็นธรรมจักร มีเม็ดไขปลาเรียงอยู่รอบ

ขอบนอก อีกด้านหนึ่งเป็นจารึกอักษรสันสกฤตโบราณ อ่านว่า

“ศรี สุจริต วิกรานุต” แปลว่า “วีระบุรุษผู้สุจริต” (ศรี หมายถึงผู้มีเกียรติ ใช้นำหน้าวิสามันนามของบุคคล)

รูปที่ ๗

Fig 6-7. Dvāravatī coin

Silver diam. 25 mms.

Dvāravatī Period, 6th-11th cent. A.D.

Found at Pra Pathon, Nakhon Pathom.

Obverse : Wheel of the Law (Dharmachakra) mark.

Reverse : The inscription which reads “Sri Sujaritavikorana” meaning
“the Valiant and Virtuous Hero”.

รูปที่ ๘ เหรียญเงินตราสังข์

เงิน เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๔-๒๔ มม.

สมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖

พบที่ จ.นครปฐม และที่ อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี

ด้านหนึ่งเป็นรูปสังข์ (เครื่องหมายของพระนารายณ์)
อีกด้านหนึ่ง ตอนบนเป็นรูปพระอาทิตย์และพระจันทร์ ตอนกลาง
เป็นรูปคล้ายปราสาท มีอังกฤษ หรือ ขอช้าง อยู่ทั้งสองข้าง มีวัชระ
อยู่กลางส่วนด้านล่างเป็นรูปปลา เครื่องหมายเหล่านี้หมายถึง
ฟ้า แผ่นดิน และน้ำ

Fig 8 Dvāravatī coins (Conch shell-marked)

Silver diam. 14-28 mms.

Dvaravatī Period, 6th-11th cent. A.D.

Found at Nakhon Pathom, U-Thong, Supanburi

Obverse : Conch shell (The symbol of Vishnu).

Reverse : Sun and moon, Vajra (Thunderbolt) and fish, probably representing the sky, earth and water, respectively.

รูปที่ ๙-๑๐ เหรียญเงินตราแพะ

เงิน เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๓-๑๖ มม.

สมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖

พบที่ จ.นครปฐม และที่อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี

ด้านหนึ่งเป็นรูปแพะ อีกด้านหนึ่งเป็นรูปพระอาทิตย์
และพระจันทร์ วัชระและปลา ตามลำดับ อันอาจหมายถึง ฟ้า
แผ่นดิน และน้ำ

Fig 9-10. Dvāravatī coins (Goat-Marked)

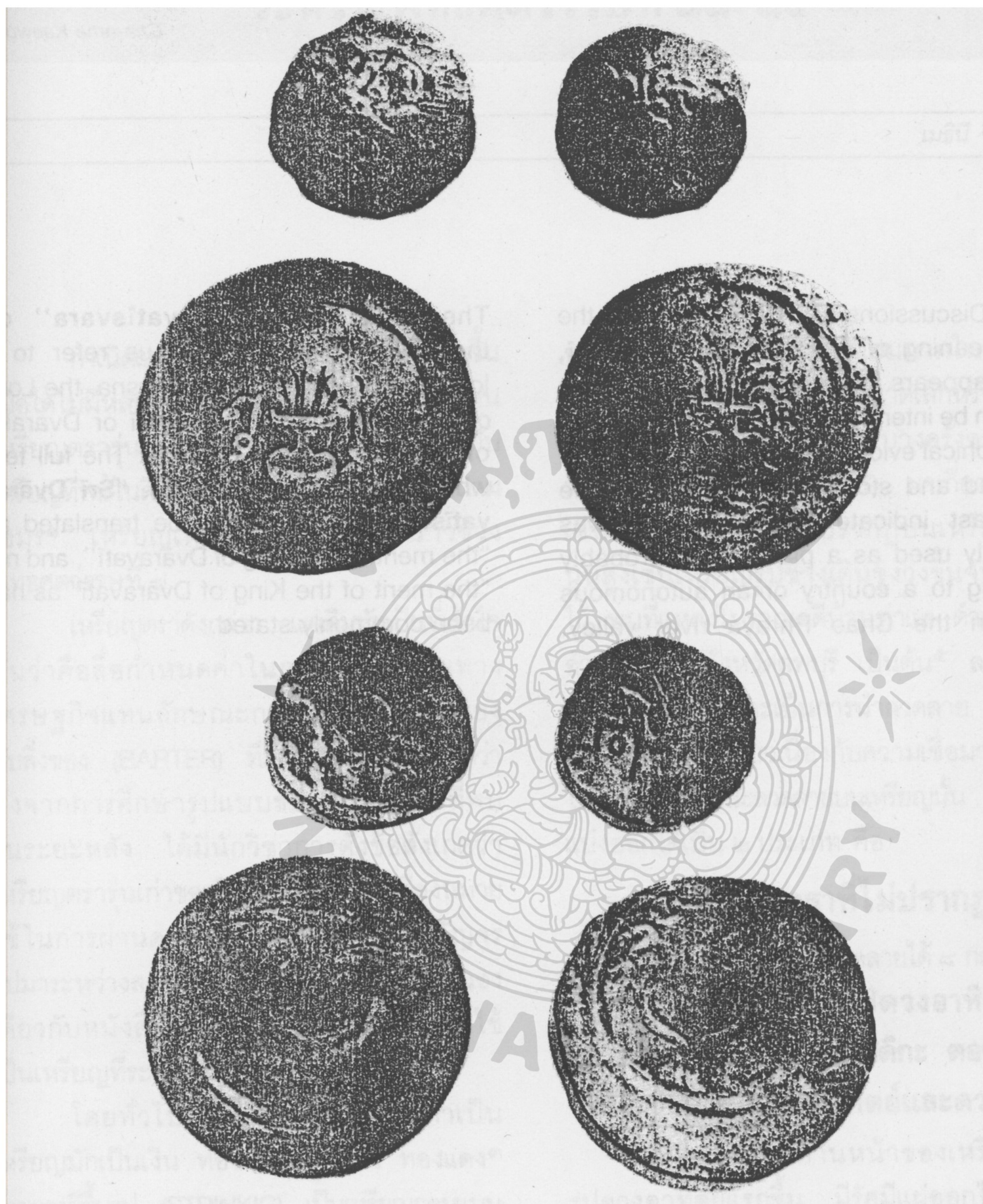
Silver diam. 16-23 mms.

Dvaravatī Period, 6th-11th cent. A.D.

Found at Nakhon Pathom, U-Thong, Supanburi

Obverse : goat.

Reverse : sun and moon, Vajra (thunderbolt) and fish.

รูปที่ ๑๑-๑๒ เหรียญเงินตราปุณณกลศ

เงิน เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๗ มม.

สมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖

พบที่ จ.นครปฐม

ด้านหนึ่งเป็นรูปปุณณกลศ (หม้อน้ำที่มีน้ำเต็ม) มีลวดลายไม้เลื้อยเลื้อยออกมาทั้งสองข้าง ปุณณกลศเป็นสัญลักษณ์ของอินเดียโบราณ หมายถึงชีวิต คือการสร้างสรรค์ อีกด้านหนึ่งเป็นรูป พระอาทิตย์ พระจันทร์ และปลา อันหมายถึง ไฟ แผ่นดิน และน้ำ

Fig 11-12 . Dvāravatī coins (Pūrnakalāśa Mark)

Silver diam. 27 mms.

Dvāravatī Period, 6th-11th cent. A.D.

Found at Nakhon Pathom.

Obverse : Pūrnakalāśa Mark (a full brimming water jar)

with Lata (a climbing plant) on both sides. This mark was regarded by Ancient India as a symbol of life or Creation.

Reverse : Sun and Moon, Vajra and Fish.

SRI-DVARAVATĪ : A NEW INTERPRETATION

Cha-ame Kaewglai

Discussions are still open as to the true meaning of the term **Sir Dvāravatī**, which appears in a number of inscriptions and can be interpreted in more than one way. Epigraphical evidence on coins from Central Thailand and stone inscriptions from the Northeast indicate that **Dvāravatī** was regularly used as a place-name probably referring to a country or an autonomous state in the Chao Phraya river valley.

The term “**Srī Dvāravatīsvara**” on the silver coins should thus refer to a local sovereign, and not to Kṛṣṇa, the Lord of the mythological Dvāravatī or Dvarakā of the epic and the Purāṇas. The full text which in most cases reads. “**Śrī Dvāravatīsvarapunya**” should be translated as “the meritorious King of Dvāravatī”, and not “the merit of the King of Dvāravatī” as has been commonly stated.

